

Вісин В. В.

*доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри гуманітарних наук, соціального забезпечення та права,
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна;
e-mail: visynvv@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-9122-9158*

Вісина Т. М.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна;
e-mail: visynat@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-0401-0594*

ІСТОРИЧНІ, ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ

Анотація. У статті розкрито історичні, організаційні та правові аспекти становлення фінансово-кредитної системи Другої Речі Посполитої. Висвітлено умови, в яких відбувалося становлення кредитної системи, проаналізовано її правові та організаційні аспекти. Показано кількісну і якісну динаміку розвитку банківських та кредитних установ.

Висвітлено процес формування та функціонування фінансово-кредитної системи польської держави в 20—30-х роках ХХ століття. Встановлено, що його становленню перешкождали наслідки Першої світової війни: зруйнована економіка, девальвація валюти тощо. Головною проблемою влади була гіперінфляція. На початку 1920-х років були прийняті закони про проведення фінансової реформи. Були створені акціонерний банк Польщі, банк національного господарства та сільськогосподарський банк. Введено польські злоти. Визначено суб'єкти та умови банківської діяльності. Сформовано регульований ринок грошей, який представляли державні, муніципальні та приватні банки. Відбулося інституційно-правове формування кредитної системи. У регіонах почали працювати відділи державних банків, ощадні каси органів місцевого самоврядування, кредитні кооперативи. Уряд фінансував економіку через регулювання грошового ринку. Воно здійснювалося двома способами. Визначено максимальну межу процентної ставки для приватних банків та збережено низьку процентну ставку для польського Національного банку, державних і муніципальних банків.

Створений банківський сектор забезпечив сприятливі умови для розвитку ринкової економіки, структурної перебудови промислового та сільськогосподарського виробництва, діяльності органів місцевого самоврядування по всій країні. В сучасних умовах необхідно враховувати історичний досвід функціонування польської фінансово-кредитної системи для підвищення внутрішнього інвестиційного потенціалу України.

Ключові слова: фінансово-кредитна система, банк, ощадно-позичкове товариство, кредитні установи, кредитні кооперативи, місцеве самоврядування, Республіка Польща.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 0; бібл.: 25.

Visyn V. V.

*Doctor of History, Associate Professor,
Professor of the Department of Humanities and Law,
Lutsk National Technical University, Ukraine;
e-mail: visynvv@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-9122-9158*

Visyna T. N.

*Ph. D. in History, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of International Economic Relations,
Lutsk National Technical University, Ukraine;
e-mail: visynat@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-0401-0594*

HISTORY, ORGANIZATIONAL AND LEGAL ASPECTS OF FORMATION OF FINANCIAL AND CREDIT SYSTEM SECOND POLISH REPUBLIC

Abstract. The article reveals the historical, organizational and legal aspects of the formation of the financial and credit system of the Second Polish Republic. The conditions under which the formation of the credit system took place are shown and its legal and organizational aspects are analyzed. The quantitative and qualitative dynamics of development of banking and credit institutions are disclosed.

The article reveals the process of formation and functioning of the financial and credit system of the Polish state in the 20—30-ies of the XX century. It is determined that its becoming was hindered by the consequences of the First World War: the destroyed economy, the devaluation of the currency, etc. The main problem of the government was hyperinflation. At the beginning of the 1920s, laws were passed to carry out financial reform. A Joint-Stock Bank of Poland, a National Economy Bank, and an Agricultural Bank were created. Polish zloty introduced. The subjects and conditions of banking activity are defined. A regulated money market is formed, represented by state, municipal and private banks. The institutional and legal formation of the credit system took place. The departments of state-owned banks, savings banks of local self-government bodies, and credit cooperatives have begun in the regions. The government financed the economy through the regulation of the money market. It was carried out in two ways. The maximum limit of the interest rate for private banks was determined. The low interest rate for the Polish National Bank, state and municipal banks was maintained.

The created banking sector provided favorable conditions for the development of a market economy, structural adjustment of industrial and agricultural production, and the activities of local self-government bodies throughout the country. Historical experience of the functioning of the Polish financial and credit system should be taken into account in order to increase the domestic investment potential of Ukraine in the current conditions.

Keywords: financial and credit system, bank, savings and loan societies, credit institution, credit cooperatives, local government, Republic of Poland.

JEL Classification G21

Formulas: 0; fig.: 0; tabl.: 0; bibl.: 25.

Висин В. В.

*доктор исторических наук, доцент,
профессор кафедры гуманитарных наук и права,
Луцкий национальный технический университет, Украина;
e-mail: visynvv@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-9122-9158*

Висина Т. Н.

*кандидат исторических наук, доцент,
доцент кафедры международных экономических отношений,
Луцкий национальный технический университет, Украина;
e-mail: visynat@gmail.com ORCID ID: 0000-0002-0401-0594*

ИСТОРИЧЕСКИЕ, ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ И ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ СТАНОВЛЕНИЯ ФИНАНСОВО-КРЕДИТНОЙ СИСТЕМЫ ВТОРОЙ РЕЧИ ПОСПОЛИТОЙ

Аннотация. В статье раскрыты особенности функционирования финансово-кредитной системы польского государства в 20—30-х годах XX в. Освещены условия, в которых происходило становление кредитной системы, проанализированы ее правовые и организационные аспекты. Показано количественную и качественную динамику развития банковских и кредитных учреждений.

Ключевые слова: финансово-кредитная система, банк, ссудо-сберегательное товарищество, кредитные учреждения, кредитные кооперативы, местное самоуправление, Республика Польша.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 0; bibl.: 25.

Вступ. Трансформація фінансово-кредитного сектору української економіки зумовлює необхідність наукового дослідження минулого досвіду діяльності кредитних організацій. Вони розповсюджені у більшості країн світу у вигляді кредитних спілок, банків та інших форм фінансової взаємодопомоги. У минулому на українських землях, підвладних Другій Речі Посполитій, діяла потужна багаторівнева система забезпечення населення необхідними фінансовими послугами. У зв'язку з цим, виявлення закономірностей становлення й функціонування фінансово-кредитної системи польської держави у міжвоєнний період є важливою науковою проблемою, вивчення якої допоможе уникнути прорахунків сучасним українським фінансово-кредитним установам.

Аналіз досліджень та постановка завдання. Означена проблема деякою мірою відображена у вітчизняних дослідженнях В. В. Гончаренка [1], А. Пантелеймоненка [2], В. Дорошенка [3], С. Гелея [4], О. Бурунової [5]. Однак, й досі залишаються нез'ясованими деякі питання інституалізації банківсько-кредитних установ в Другій Речі Посполитій.

Мета статті – розкрити процес становлення та розвитку фінансово-кредитної системи польської держави в 20–30-х роках ХХ ст. Для цього необхідно вирішити наступні завдання: розкрити умови, в яких відбувалося становлення кредитної системи, проаналізувати її правові та організаційні аспекти. Показати кількісну і якісну динаміку розвитку банківських й кредитних установ.

Результати дослідження. На початку 20-х років ХХ ст. розвитку фінансово-кредитної системи Польщі перешкождали економічні наслідки Першої світової війни, а саме: зруйнована економіка, нестабільність польської валюти, її девальвація тощо. Головною проблемою уряду була гіперінфляція, яка негативно відображалася на матеріальному становищі населення, створювала труднощі економічному розвитку. Тому 11 січня 1924 р. прийнято закон про створення державної казни та проведення грошової реформи [6]. У квітні 1924 р. створено акціонерний Банк польський [7], здійснено емісію й обмін грошових знаків. Замість польської марки, в обігу запроваджено польський злотий [8]. Державні кредитні установи – Польський національний банк, Державний банк реконструкції, Кредитну установу малопольських міст – об'єднали в єдиний Банк національного господарства [9]. 29 червня 1924 р. вийшло розпорядження президента про грошові доходи, згідно з яким заборонялося надавати кредити з процентною ставкою понад 24 % річних [10]. 31 липня 1924 р. прийнято закон про використання державної казни для відродження економіки [11], за яким запроваджувався ощадливий режим у державних структурах, посилювався контроль за збором податків, зростали тарифи на залізниці тощо. 30 грудня 1924 р. вийшло розпорядження президента про організацію й затвердження статутів гмінних ощадно-позичкових кас [12], згідно з яким сільські гміни могли створювати ощадкаси для кредитування господарських потреб населення на пільгових умовах. Розпорядження про комунальні ощадкаси від 13 квітня 1927 р. дозволяло створювати міські, повітові та воеводські комунальні союзи для заощаджень населення [13]. Із 10 червня 1927 р. указом президента процентна ставка грошових доходів знижувалася до 15 % річних, що значно розширило можливості кредитування населення [14]. 17 березня 1928 р. президент затвердив закон про банківську діяльність [15]. У ньому визначалися суб'єкти й умови банківської діяльності, у тому числі й кредитних кооперативних установ.

Також ухвалено закон про сільськогосподарський банк [16] та його статут [17]. До загальних функцій банку додалися забезпечення кредитами сільськогосподарських кооперативів і їхніх союзів, а також забезпечення грошовими засобами повітових ощадкас та гмінних ощадно-позичкових кас для надання кредиту населенню для сільськогосподарських потреб. Окрім того, згідно з 10 статтею державного бюджету на 1927 р. на розвиток сільськогосподарської кооперації надавався кредит у 10 мільйонів злотих терміном до п'яти років [18].

Грошово-кредитна політика уряду спрямовувалася на зменшення вартості кредиту і оптимального кредитування економіки не шляхом створення вільного кредитного ринку, а через його регламентацію. Вона здійснювалася, головним чином, двома шляхами: визначенням межі

максимальної процентної ставки для приватного банківського сектору, а також утриманням низької процентної ставки для Польського національного банку, державних та комунальних банків. Існувала постійна розбіжність між процентною ставкою Польського національного банку, приватних банків і процентною ставкою приватного нерегламентованого ринку. Найменшою була ставка Польського національного банку і державних та комунальних банків, вищою – приватних банків і найвищою – вільного приватного ринку. Для польської регламентованої структури кредитних ресурсів характерним було привілейоване розподілення кредитів між різними групами позичальників. Очевидно, що в результаті це мало призвести до унормування розподілу кредитних ресурсів у різних сферах економіки. Позичальникам найбільш вигідним джерелом кредиту був Польський національний банк, далі – державні і комунальні банки, і тільки потім приватні банки. Найдорожчим був кредит з приватних джерел, які не підлягали державному регулюванню. Звичайно, центробанк і державні банки не могли задовольнити загальний попит на кредит. Відтак, для позичальників встановлювалися квоти, які відповідали економічній політиці уряду. Центральний банк перш за все піклувався про фіксований курс валюти, що значно обмежувало його кредитну діяльність. Державні і комунальні банки виступали простим інструментом державної економічної політики. Критерієм їх кредитної діяльності була ні рентовість, як у приватних банках, ні забезпечення стабільності національної валюти, як у центробанку. Вони переважно обслуговували ті галузі й установи, джерелами яких були державні фінанси, тому їх здатність надання кредиту у великій мірі залежала від державної скарбниці. Зовсім інші були підстави діяльності приватних банків, для яких вирішальним є отримання максимального капіталістичного прибутку з кредитних операцій. Тому система регламентації грошово-кредитного ринку поширювалася і на них у вигляді обмеження максимальної процентної ставки. Відтак, при розподілі кредитів, визначенні позичальників, приватні банки, як підприємства з виключно економічними цілями, намагалися отримати максимальний прибуток за верхньої межі дозволеної регламентованої процентної ставки на банківські операції. Приватні банки досить часто відмовляли у кредитуванні багатьом позичальникам, не бажаючи фінансувати ризиковані, хоч і рентабельні операції. У такому випадку особливого значення відігравав нерегламентований, позабанковий приватний ринок, який фінансував найрентабельніші виробництва. Процентна ставка нерегламентованого позабанкового приватного ринку мусить бути значно вищою від процентної ставки, яка сформувалася б за умов нерегламентованості усього кредитно-грошового ринку. Попит на позабанківські грошові ресурси при системі регламентації значно більший ніж у системі вільноконкурентного грошово-кредитного ринку.

Таким чином, у результаті урядової політики в Польщі утворилася регламентована система надання кредитних ресурсів, яка складалася з державного банківського сектору (центробанк, державні і комунальні банки) та приватних банків. Окрім регламентованого ринку діяв недержавний, нерегламентований приватний грошово-кредитний ринок. Фінансове реформування заклало основу для успішного розвитку польської банківської системи. Окрім того, вжиті урядом заходи поліпшили соціально-економічну ситуацію, сприяли розвитку різних галузей виробництва країни та дозволили розпочати реалізацію нових проєктів. У 1925–1933 рр. відбувається бурхливий розвиток кредитної діяльності усіх банків Польщі. З 1925 р. до 1929 р. загальна сума короткострокових кредитів виросла більш ніж втричі (1925 р. – 941,8 млн зл., 1929 р. – 2 896,1 млн зл.). Однак, за роки світової економічної кризи відбулося падіння загальної суми кредитів до 1811,5 млн зл. у 1933 р. [19].

Розвиток ринку довгострокового кредитування наступив після забезпечення потреб короткостроковим кредитуванням. У період інфляції 1918–1923 рр. довгострокове кредитування цілковито завмерло. У 1924–1932 рр., в умовах польської грошово-кредитної системи, довгострокове кредитування не мало природних умов розвитку. Це було викликане загальним дефіцитом капіталів, а відтак, високою ціною кредитних ресурсів. Слід зазначити, що ринок довгострокового кредитування став певним відображенням ситуації, пануючої на ринку короткострокового кредитування. Усі наслідки державної регламентації на ринку короткострокового кредитування ще сильніше відобразилися на ринку довгострокового кредитування. Через нездатність приватних банків до довгострокового кредитування, його

здійснювала держава, в основному через державні і комунальні банки. Так, наприклад, довгострокові кредити Банку національного господарства у 1932 р. становили 708 млн зл., з яких 595 млн зл. припало на операції з державними фінансами. У приватних банках довгострокові кредити у 1932 р. становили всього 4,7% сукупності кредитів. Очевидно, що довгострокові кредити майже повністю залежали від економічної політики уряду. Якщо ринок короткострокового кредитування регламентувався державою лише в певних визначених напрямках, то ринок довгострокового кредитування цілковито управлявся державою. Наслідком політики регламентації грошово-кредитного ринку стало розширення джерел кредитування суспільних потреб, а саме Польського національного банку (центробанку), державних та комунальних банків.

Польський національний банк як центробанк і банк-емітент виконував на грошово-кредитному ринку особливо важливу роль. Він володів засобами, за допомогою яких рішуче впливав (особливо в роки сприятливої кон'юнктури) на перебіг процесів грошово-кредитного ринку країни. Найважливішими формами кредитування Польського національного Банку були дисконтні кредити і заставні позики. Характерним для діяльності Польського Банку було надання великої кількості кредитів окремим галузям економіки. У кінці 1924 р. безпосередньо надані кредити склали більш 50% від загального обсягу наданих банком кредитів. У наступних роках ця частка дещо коливалася, а стале зростання почалося лише з 1931 р. (1931 р. – 54,2%, 1933 р. – 62,6%) [20, с. 211]. Безпосереднє кредитування дещо суперечило функції центробанку бути резервним джерелом кредитування на грошово-кредитному ринку. Однак, Польський національний банк, узгоджуючи свою політику з економічною політикою держави, мусив безпосередньо кредитувати окремі, нерентабельні, але необхідні, галузі господарства. У цих умовах утримування облікової ставки на низькому рівні дозволяло визначати квоти та контингент для кредитування і стало одним з найважливіших засобів впливу центрального банку на грошово-кредитний ринок.

В системі регламентованого грошово-кредитного ринку Польський національний банк поряд з безпосереднім фінансуванням окремих галузей економіки мусив фінансувати кредити суспільного характеру. Останні розподілялися через створені за державні кошти державні банки: Банк національного господарства і Державний сільськогосподарський банк. Переважна частина кредитів цих установ була довгостроковими (особливо кредити коштів адміністрацій). Через державні банки відбувалося фінансування і кредитної кооперації. У 1925–1933 рр. Польський національний банк щорічно виділяв кредитним кооперативам 4–4,5% сукупності кредитів.

Окрему категорію суспільних кредитних установ складали комунальні банки. У Польщі існувало чотири комунальних банки, однак найважливіших було два: Комунальний банк у Варшаві та Комунальний кредитний банк в Познані. Своєю діяльністю вони доповнювали діяльність державних банків на терені фінансування суспільно-правових самоврядних об'єднань. По суті, це банки інституту самоврядування, діяльність яких в значній мірі зводилася до фінансування комунальних установ безпосередньо або через центральні управління комунальних ощадних кас. Комунальні банки у своїй діяльності послуговувалися, головним чином, формою строкових позик. Кредити, надані господарському життю через комунальні банки у 1925–1928 рр. наступні: 1925 р. – 4,6 млн зл. (23,1% від загального обсягу короткострокових і довгострокових кредитів комунальних банків), 1926 р. – 5,1 млн зл. (20,4%) 1927 р. – 7,3 млн зл. (15,6%), 1928 р. – 9,7 млн зл. (12,9%) [21, с. 411]. В 1932–1933 рр. відсоток кредитів на держустанови в комунальних банках зріс до 69,8%, причому користувалися коштами лише місцеві органи самоврядування і самоврядні підприємства [20, с. 225].

Банк національного господарства (БНГ) став найбільшою в державі кредитною інституцією, яка фінансувала усі сфери економіки. Значну частину короткострокових кредитів БНГ надавав промисловості. Однак в останніх роках він почав кредитувати і землеробство. Загальна фінансова ситуація в країні (труднощі з поверненням

сільськогосподарських кредитів) викликала зниження кредитування, особливо короткострокового і середньострокового Державного сільгоспбанку, тому БНГ допомагав йому у цьому. Банк національного господарства надавав кредити у вигляді дисконтних векселів та відкритих рахунків. Характерною особливістю розподільної системи БНГ було надання кредитів приватним банкам. Їх частка у загальному обсязі кредитів БНГ у 1925 р. досягла максимуму (32,4%). В наступні роки ця частка скорочується аж до 2,6% у 1932 р. і до 2,7 % – у 1933 р. Значно збільшилося кредитування державних установ і підприємств (з 2,8% в 1924 р. до 25,5% у 1932 р. і до 21,4% в 1933 р. від загального обсягу кредитів). Також зросло фінансування кооперативного сектору: від 3% у 1924 р. до 7,8% у 1930 р., з незначним падінням до 5,5% у роки економічної кризи [20, с. 217]. У 1932 р. з загальної суми кредитів Банку національного господарства в 1 014 057 тис. зл. 52 978 тис. зл. (5,2%) було виділено на споживчі, землеробсько-торговельні і землеробсько-виробничі кооперативи та 8 488 тис. зл. (0,84%) на кредитні кооперативи. З них на східні воєводства припадало 21 193 тис. зл. (2%), 553 тис. зл. (1%), 304 тис. зл. (3,6%) відповідно [22, с. 16, 18].

Якщо розглядати розподіл кредитів Банку національного господарства по воєводствах Польщі, то видна велика нерівномірність. Найкраще кредитувалися центральні воєводства і Варшава, на які припадало більше половини кредитів. Це, у великій мірі, було результатом зосередження в столиці центральних управлінь багатьох підприємств, які користувалися кредитами БНГ. Дуже слабо кредитував БНГ східні воєводства, які були економічно відсталішими і попит на кредит був низьким. Розподіл кредитів БНГ відбувався через філії, які розташовувалися у великих містах воєводств. Наприклад, на Волині діяли Луцька та Рівненська філії банку, які охоплювали 11 повітів [23, арк. 1–3]. Банк фінансував в основному промисловість, державні установи, суспільні потреби органів самоуправління та індивідуальні потреби населення. Однак, перевага надавалася приватним позичальникам, якими виступали селяни, підприємці та торговці.

Для розвитку аграрного сектору у 1919 р. був створений Державний сільськогосподарський банк. Він майже зовсім не надавав кредитів державним установам (органам місцевого самоврядування, державним підприємствам і держказначейству) та промисловості (за виключенням землеробської промисловості) й обмежувався фінансуванням однієї галузі економіки – сільського господарства, доповнюючи діяльність Банку національного господарства. Частка сільськогосподарських кредитів у загальному обсязі кредитів державних та комунальних банків була найбільшою (40–45%), що пояснюється не рентабельністю сільського господарства, а, насамперед, економічною політикою держави. Кредитування сільського господарства було виключно дешевим, а в умовах довготривалої кризи ще й малорентабельним, тому приватний банківський сектор уникав фінансування цієї галузі. До того ж, сільське господарство в основному використовувало довгострокове та середньострокове кредитування, а найменше – короткострокове кредитування. Державному сільгоспбанку було недоцільно роздроблювати та виокремлювати короткострокові кредити, тому в з кінця 20-х років вони перетворювалися на середньострокові у формі дисконтних векселів та строкових позик. Діяльність банку активізувалася у 1926–1928 рр. У 1927 р. до трьох філій у Познані, Львові та Вільно додалися відділення у Луцьку та Кракові, а у 1928 р. – у Гданську, Пінську та Любліні. Банк фінансував парцеляцію, комасацію та меліорацію землі, адміністрував різноманітні державні програми в галузі землеробства. Провідною сферою діяльності банку було кредитування дрібних та середніх селянських господарств. За терміном надання банк виділяв три види кредитів: короткострокові – від декількох місяців до 1 року; середньострокові – від 3 до 5 років; довгострокові – від 10 до 30 років. Так, наприклад, Луцьке відділення банку видало у 1927–1930 рр. біля 30 млн. злотих короткострокових та середньострокових кредитів [24, с. 7] та довготермінових кредитів на суму біля 20 млн. злотих у золоті [25, с. 5]. Головним позичальником Державного сільгоспбанку були сільськогосподарські кооперативи, а особливо землеробські кредитні кооперативи та ощадні каси. У другій половині 20-х років банк виділяв на їх фінансування більше половини кредитів. Під час світової кризи

кредитування кооперації дещо зменшилося: у 1931 р. – 45,3%, у 1932 р. 43,3%, у 1933 р. – 41,2% сукупності короткострокових кредитів [20, с. 226].

Територіальний розподіл кредитів Державного сільгоспбанку по воєводствах, на відміну від БНГ, був рівномірнішим і сталим. Це пояснюється тим, що БНГ фінансував, головним чином, промисловість і державні підприємства, а Державний сільгоспбанк – сільське господарство, яке в Польщі не було локалізоване, як промисловість, в певних регіонах країни. Слід зазначити, що східні воєводства складали непромислово, економічно відсталу частину Польщі. Тому загальна сума наданих на терені цих воєводств кредитів була, порівняно з іншими воєводствами, найнижчою [20, с. 215].

Приватний банківський сектор у своїй діяльності використовував короткострокове кредитування. Довгострокові кредити складали дуже незначну частину їх кредитів. Біля 50% (у 1931 р. – 48,5%, в 1932 р. – 52,8%, в 1933 р. – 51,0%) сукупності кредитів приватних банків припадало на промисловість. Частка землеробських кредитів в загальній сумі короткотермінових кредитів приватних банків складала біля 15–17%. Якщо Державний сільгоспбанк і БНГ надавали землеробські кредити через мережу землеробських фінансових установ, то приватні банки надавали свої кредити безпосередньо землеробам, переважно великим землевласникам. Кредити на фінансування приватної товарної торгівлі становили біля 14% сукупності кредитів приватних банків. На кооперативну торгівлю, яку кредитували переважно БНГ і Державний сільгоспбанк, припадало від 2,3% до 3% сукупності кредитів приватних банків. Приватні банки майже зовсім не фінансували установи довгострокового кредиту, страхові, ощадні каси і кредитні кооперативи (2–2,7%). Ще менше (1–2%) припадало на кредитування публічних установ: органів самоврядування і державних підприємств [20, с. 241], а також установ кредитної кооперації. Оскільки приватні банки фінансували, головним чином, промисловість і товарну торгівлю, то територіальний розподіл їх кредитів був нерівномірним, як і у БНГ. Ця нерівномірність була результатом локалізації названих галузей економіки в центральних регіонах Польщі. Найменшою в сукупності кредитів приватних банків була процентна частка східних воєводств – біля 1,1% [22, с. 28].

Висновки. Таким чином, у 20-х роках ХХ ст. в польській державі сформувався регламентований грошово-кредитний ринок, представлений державними, комунальними та приватними банками. Відбулося інституційно-правове становлення кредитної системи, почали роботу державні банки та їхні відділення в регіонах, ощадні каси місцевих органів самоврядування, кредитні кооперативи. Створений, досить ефективний банківський сектор забезпечив сприятливі умови для розвитку ринкової економіки, структурної перебудови промислового та сільськогосподарського виробництва, діяльності місцевих органів самоврядування на території усєї держави. Історичний досвід функціонування польської кредитної системи у 20–30-х роках ХХ ст. доцільно врахувати в сучасних умовах. Зокрема, з метою активізації внутрішнього інвестиційного потенціалу України доцільно створити спеціалізовані банки для підприємств виробничо-торговельної сфери; Державний земельний банк – для реформи сільського господарства; комунальні банки для забезпечення повноважень органів самоврядування; кооперативні банки й кредитні спілки – для кредитування місцевих суб'єктів економіки.

Література

1. Гончаренко В. В. Кредитна кооперація. Форми економічної самопомогі сільського і міського населення у світі та в Україні (теорія, методологія, практика) [Текст] / В. В. Гончаренко. — Київ : Глобус, 1998. — 330 с.
2. Пантелеймоненко А. О. Сільська кредитна кооперація в Україні (досвід минулого) [Текст] / А. О. Пантелеймоненко. — Полтава : ПДСІ, 2001. — 70 с.
3. Дорошенко В. Основні засади діяльності ощадно-позичкових товариств на початку ХХ ст. [Текст] / В. Дорошенко // Український селянин. — 2005. — Вип. 9. — С. 192—195.
4. Гелея С. Споживча кооперація України. Від зародження до сьогодення [Текст] : монографія / за заг. ред. С. Гелея. — Львів : Вид-во Львівської комерційної академії, 2013. — 976 с.
5. Бурунова О. Розвиток кооперативного сектора кредитної системи Волині у 20—30-х роках ХХ ст. [Текст] / О. Бурунова // Історія народного господарства та економічної думки України. — 2010. — № 43. — С. 106—117.
6. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. — 1924. — № 4. — Poz. 28.
7. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. — 1924. — № 34. — Poz. 360.
8. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. — 1924. — № 34. — Poz. 351.

9. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. —1924. — № 36. — Poz. 382.
10. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. —1924. — № 56. — Poz. 574.
11. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. —1924. — № 71. — Poz. 687.
12. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. —1924. — № 118. — Poz. 1059.
13. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. —1927. — № 38. — Poz. 339.
14. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. —1927. — № 54. — Poz. 474.
15. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. —1928. — № 34. — Poz. 321.
16. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. —1928. — № 38. — Poz. 356.
17. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. —1928. — № 64. — Poz. 584.
18. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. —1927. — № 30. — Poz. 254.
19. Wiadomości Statystyczne Głównego Urzędu Statystycznego 1929—1933 / Tablice kwartalne «Kredyty krótkoterminowe (według bilansów banków)». —Warszawa : Nakładem Głównego Urzędu Statystycznego, 1929—1933.
20. Kwartalnik statystyczny. — T. XI. — zeszyt 2.—Warszawa : Nakładem Głównego Urzędu Statystycznego, 1934. — S. 189—279.
21. Kwartalnik statystyczny. — T. VII. — zeszyt 1. —Warszawa : Nakładem Głównego Urzędu Statystycznego, 1930. — S. 391—488.
22. Rozdział kredytów bankowych w Polsce 1931—1932 [Text]. —Warszawa : Nakładem Głównego Urzędu Statystycznego, 1934. — 36 s.
23. Державний архів Волинської області. — Ф. 46. — Оп. 1. — Спр. 561.
24. Комунікат Рільничого банку [Текст] // Народний вісник. — 1927. — Ч. 30.
25. Що зробив Державний сільськогосподарський банк для хліборобів [Текст] // Волинський господар. - 1930. - Ч. 86.
Стаття рекомендована до друку 22.02.2019 © Вісун В. В., Вісина Т. М.

References

1. Honcharenko, V. V. (1998). *Kredytna kooperatsiia. Formy ekonomichnoi samodopomohy silskoho i miskoho naselennia u sviti ta v Ukraini (teoriia, metodolohiia, praktyka)* [Credit Co-operation. Forms of economic self-help of rural and urban population in the world and in Ukraine (theory, methodology, practice)]. Kyiv: Hlobus [in Ukrainian].
2. Panteleimonenko, A. O. (2001). *Silska kredytna kooperatsiia v Ukraini (dosvid mynuloho)* [Rural Credit Co-operation in Ukraine (past experience)]. Poltava: PDSI [in Ukrainian].
3. Doroshenko, V. (2005). Osnovni zasady diialnosti oshchadno-pozychkovykh tovarystv na pochatku XX st. [The main principles of the activity of savings and loan societies at the beginning of the XX century]. *Ukrainskyi selianyn — Ukrainian peasant: Collection of scientific papers*, 9, 192—195 [in Ukrainian].
4. Geley, S. (Ed.). (2013). *Spozhyvcha kooperatsiia Ukrainy. Vid zarozhzhennia do sohodennia* [Consumer cooperation of Ukraine. From birth to the present]. Lviv: Vyd-vo Lvivskoi komertsiiinoi akademii [in Ukrainian].
5. Burunova, O. (2010). Rozvytok kooperatyvnoho sektora kredytnoi systemy Volyni u 20—30-ky rokakh XX st. [The development of cooperative sector credit system Volyn in 20—30 years of the twentieth century]. *Istoriia narodnoho hospodarstva ta ekonomichnoi dumky Ukrainy — History of the national economy and economic thought of Ukraine*, 43, 106—117 [in Ukrainian].
6. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (1924). *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 4, 28.
7. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (1924). *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 34, 360.
8. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (1924). *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 34, 351.
9. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (1924). *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 36, 382.
10. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (1924). *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 56, 574.
11. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (1924). *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 71, 687.
12. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (1924). *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 118, 1059.
13. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (1924). *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 38, 339.
14. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (1924). *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 54, 474.
15. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (1924). *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 34, 321.
16. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (1924). *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 38, 356.
17. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (1924). *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 4, 584.
18. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (1924). *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 30, 254.
19. Główny Urząd Statystyczny. (1929—1933). *Wiadomości Statystyczne Głównego Urzędu Statystycznego. 1929—1933 Tablice kwartalne «Kredyty krótkoterminowe (według bilansów banków)»*. Warszawa.
20. Główny Urząd Statystyczny. (1934). *Kwartalnik statystyczny*, XI, 2. Warszawa.
21. Główny Urząd Statystyczny. (1930). *Kwartalnik statystyczny*, VII, 1. Warszawa: Nakładem Głównego Urzędu Statystycznego.
22. Główny Urząd Statystyczny. (1934). *Rozdział kredytów bankowych w Polsce 1931—1932*. Warszawa.
23. *Derzhavnyi arkhiv Volynskoi oblasti* [State archive of the Volyn region]. (n. d.) 46, 1, 561. Lutsk [in Ukrainian].
24. Komunikat Rilnychoho банку [Communicate of the Ribbon Bank]. (1927). *Narodnyivisnyk — People's Herald*, 30 [in Ukrainian].
25. Shchozrobyv Derzhavnyi silskohospodarskyi bank dlia khliborobiv [What did the State Agricultural Bank for farmers]. (1930). *Volynskiyi hospodar — Volyn proprietor*, 86 [in Ukrainian].

The article is recommended for printing 22.02.2019

© Visyn V. V., Visyna T. N.